

תחיית המתים פרק ח – מי יקום לתחי'

למי יש חלק לעולם הבא

סנהדרין פרק י'

משנה א: כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא, שנאמר (ישעיה ס) ועמך כולם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

ואלו שאין להם חלק לעולם הבא, האומר אין תחיית המתים מן התורה, ואין תורה מן השמים, ואפיקורוס. רבי עקיבא אומר, אף הקורא בספרים החיצונים, והלוחש על המכה ואומר (שמות טו) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. אבא שאול אומר, אף ההוגה את השם באותיותיו.

משנה ב: שלשה מלכים וארבעה הדיוטות אין להם חלק לעולם הבא. שלשה מלכים, ירבעם, אחאב, ומנשה. רבי יהודה אומר, מנשה יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר (דברי הימים ב לג) ויתפלל אליו ויעתר לו וישמע תחנתו וישיבהו ירושלים למלכותו. אמרו לו, למלכותו השיבו ולא לחיי העולם הבא השיבו. ארבעה הדיוטות, בלעם, ודואג, ואחיתופל, וגחזי.

משנה ג: דור המבול אין להם חלק לעולם... דור הפלגה אין להם חלק לעולם הבא... אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא... מרגלים אין להם חלק לעולם הבא... דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא... עדת קרח אינה עתידה לעלות... ויאבדו מתוך הקהל, לעולם הבא, דברי רבי עקיבא... עשרת השבטים אינן עתידין לחזור... דברי רבי עקיבא. רבי אליעזר אומר, כיום הזה, מה היום מאפיל ומאיר, אף עשרת השבטים שאפל להן, כך עתיד להאיר להן.

שאלה על דברי הרבי ותשובתו

אגרות קודש ח"א, אגרת פ"ה

כבוד הו"ח נכבד ונעלה אי"א וחרד על דברו כו' מהור"ד שי' הלוי
שלום וברכה!

באשר תמה על אשר אמרתי בהמשך הסיום ש"ס משנה בע"פ, אשר כל אחד מישראל יהי' מי שיהי', אפילו רשע גמור, ר"ל, כל ימיו יש לו תקוה, וסוף סוף, אם ברצונו או ע"י כפי 'מלמעלה, אם בחייו או לאחר מותו, מעלין אותו משערי הטומאה אשר נשקע בהם, מעבירין אותו דרך כמה ענינים של טהרה וזיכוך, עד אשר גם הוא מתאחד ודבק בשרשו ואו"ס ב"ה.

והקשה ע"ז אשר תמוה הדבר ויש כמה סתירות ע"ז,

לכן הנני להעתיק בזה איזה מארז"ל אשר שימשו יסוד למה שאמרתי, ולבאר ולתרץ מה שיש להקשות ע"ז.

תות"ל קווינס | תש"פ-תשפ"א | שיעור 15

שאלה

שמעתי אומרים אשר, ע"פ המבואר בדא"ח, כל אחד מישראל, יהי מי שיהי, ואפילו רשע גמור כל ימיו, ר"ל, יש לו תקוה. וסוף סוף, אם ברצונו או על ידי כפי' מלמעלה, בחייו או לאחר מותו, מעלין אותו משערי הטומאה אשר נשקע בהם, מעבירין אותו דרך כמה ענינים של טהרה וזיכוך, עד אשר גם הוא דבק ומתאחד בשרשו ומקורו או"ס ב"ה.

ולכאורה תמוהה שמועה זו ביותר, וכמה סתירות ע"ז מן הכתוב וממרז"ל.

ר' דוד שטוקהאמער
שו"ב נוארק נ. ד.

תשובה

מקור שמועה זו מבואר בכ"מ, ומהם:

בד"ה כי ישאלך בנך ס"א - דשנת ה'ש"ת, וז"ל: כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב דקאי על עולם התחי'... וההבדל בין ג"ע לעולם התחי' הוא דבג"ע כתיב מי יעלה בהר ה' גו' נקי כפים ובר לבב כו', דיש כמה תנאים בכדי שיוכל לעלות בג"ע... ויש שזוכים לעלות רק לג"ע התחתון ולג"ע העליון אינם זוכים... וכללות הגילויים בג"ע הוא רק לנשמות ולא לגופים. ובעולם התחי' היינו תחה"מ, אמרו כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב שהכל יבואו לגילוי דתחה"מ, והגם שיהי' בזה דין ומשפט ועוד קשה יותר מכמו הדין ומשפט שעל הגילויים דג"ע... וכללות הגילוי יהי' לנשמות בגופים דוקא. עכ"ל.

חמש ביאורים איך כל אחד יקום לתחי'

א – תשובה בסוף ימיו

שם

א תנן (סנה' ז, א) כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כו' ואלו שאין להם חלק כו' ירבעם אחאב ומנשה כו'. ופסק הרמב"ם (הל' תשובה פ"ג) שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב אע"פ שחטאו כו' ואלו הן שאין להם חלק כו' במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעוה"ב, כשמת בלא תשובה, אבל אם שב מרשעו כו' אפילו **כפר בעיקר כל ימיו ובאחרונה שב** (עיין ירושלמי פאה פ"א ה"א) יש לו חלק לעוה"ב כו'.

ומוסיף והולך: כל הרשעים והמומרים וכיו"ב שחזרו בתשובה כו' במטמוניות כו' אע"פ שעדיין שובב הוא שהרי **בסתר שב ולא בגלוי** מקבלין אותו בתשובה. עכ"ל.

ב – התפללו עליו לאחר מיתה**שם**

למטה מזה: מי שלא שב אפילו בסתר כי אם מת ברשעו, אם יש לו תרופה.

אמרז"ל (סנה' קד, א) ברא מזכי אבא, פי' שאם הבן צדיק מביא לחיי עוה"ב את אביו, שכבר מת וצריך הי' להיות נמנה בין אלו שאין להם חלק לעוה"ב, והיינו אפילו בלא תפלה ע"ז מצד הבן, כי בתפלה גם אבא מזכה ברא, וכמוש"כ בתירוץ שני בתוד"ה דאתי"י (סוטה י, ב).

ולא עוד אלא שאפי' השתדלות ותפלת אחרים, שאינם קרוביו, מהני, וכדאי' בחגיגה (טו, ב) דהועיל ר' יוחנן לאלישע אחר (ואפילו להביאו לג"ע) אף שלא הי' קרובו ולא תלמידו.

- אלא שאין תפלת אחרים יפה כ"כ כמו תפלת הבן והאב, כי כמה מעלות בתפלה בהתאם לאיש המתפלל, מקום התפלה ועוד. ואכמ"ל - ...

ג – פרעון לאחר מיתה**שם**

למטה מזה: מי שהוא מסוג אלו שאין להם חלק לעוה"ב ולא שב ולא התפללו עליו ולא נתנו צדקה עבורו אין לו חלק לעוה"ב דוקא כשלא נפרעו ממנו לאחר מיתה, אבל אם נפרעו ממנו הפרעון מצילו ומועיל לו, וכמרז"ל (סנה' מז, א) סימן יפה למת שנפרעין ממנו לאחר מיתה (דיש לו כפרה בכך, רש"י). ואפילו ברשעים חמורים ביותר מהני להו, כדאיתא שם (קג, ב ושם) שיהויקים ראוי הי' למנותו עם ירבעם אחאב ומנשה - ואדרבה הכעיס עוד יותר ממנשה - אלא שנתכפר לו ע"י שנתבזה אחרי מיתתו.

וגדולה מזה מצינו בירושלמי (כלאים פ"ט ה"ג) דאפילו ירבעם וחבריו שמנו באותן שאין להם חלק לעוה"ב, הנה ע"י אשר - שנים רבות אחרי מיתתן - נשרף גופן נעשית בהם מדת הדין ובצירוף זכות הארץ יזכו לתחי'.

ד – גוף חדש**שם**

אלו מסוג זה שלא עשו תשובה ולא נפרעו מהם ולא התפללו בעדם לא יקומו בתחה"מ... ודוחק גדול לומר אשר איש כזה, שיהי' מן הסוג שאין לו חלק לעוה"ב ולא יפרעו ממנו ולא יתפללו בעדו וכו', לא הי' ולא עתיד להיות...

-אבל באמת אין בזה סתירה. דהנה תחה"מ האמור בכל מקום היינו לנשמה עם הגוף שניהם יחד, וכנ"ל בתחלת מאמר זה,

ואותן שמנו חכמים שאין להם חלק לעוה"ב היינו שהגוף שלהם כלה ונאבד, אבל הנשמה, שהיא נצר מטעי כו', תקום לתחי' בגוף אחר. ומבואר זה בשער הגלגולים הקדמה יא' ובס' הגלגולים פ"ה, וז"ל: אם הניצוץ (נשמה הפרטית)... חטא חטא א' מאותן חטאים שגופיהם כלה ב"מ ואבד ואין לו תחה"מ אז כיון שאותו גוף כלה הנה הניצוץ... מתגלגל בגוף ההוא השני והוא יקום בתחה"מ עם כל חלקי הניצוץ וגוף הראשון נאבד ונכרת.

ה – ניזונים מאוצרות צדקה

אגרות קודש ח"ב, אגרת ר'

זה עתה ראיתי במדרש תלפיות ענף חלק לעוה"ב, בשם ר' בחיי והריקנטי, וז"ל: מה ששנינו ואלו שאין להם חלק לעוה"ב פירושו אין להם חלק ידוע בפני עצמן, אבל הם נהנים וניזונים מכמה אוצרות של צדקה הגנוזים לאותם שלא זכו.

שני טעמים על הכרח התיקון

אגרות קודש ח"א, אגרת פ"ה

לאחר שנת"ל אפשריות הדבר יש להביא ראי' שיהי' כן, שכאו"א מישראל, יהי' מי שיהי', יתאחד סוף סוף בשרשו ומקורו, והוא:

נת"ל דתשובה לכל מהני. והנה ארז"ל (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה וכדעת ר' יהושע בסנה' צז, ב): וכבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה בסוף גלותן.

והנה יכול האומר לומר, שבכהנ"ל הנה, כמו בכ"מ הרי גם פה, התורה על הרוב - רוב בניי - תדבר, ואין מזה ראי' שכאו"א מישראל, ואפילו רשעים גמורים, ישובו. אבל מבואר הדבר בערוכין (כא, ב) דקאמר שם: תאנים הטובות אלו צדיקים גמורים תאנים הרעות אלו רשעים גמורים, ושמא תאמר אבד סברם ובטל סכומם ת"ל הדודאים נתנו ריח אלו ואלו עתידים שיתנו ריח.

ומדקאמר שיתנו ריח - ראי' ג"כ שאין לומר שרק יפסוק דינם ויהיו לא חיים ולא נדונים ושרוים בלא טובה ובלא רעה...

ובפירש"י (שה"ש ז, יד) הדודאים נתנו ריח הטובות והרעות... אלו פושעי ישראל... כולם מבקשים פניך ועל פתחינו כל מגדים יש בידנו שכר מצות הרבה, עכ"ל. והוא כנ"ל, שאפילו פושעי ישראל יש להם חלק לעוה"ב מפני שהם מלאים מצות כרמון...

והנה בנין אב מקרא שכאו"א מישראל יתדבק בשרשו הוא מה שנאמר (ש"ב יד, יד) וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח, והובא פי' בשו"ע אדה"ז הל' ת"ת (פ"ד ס"ג): רשע יחזור בתשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כמ"ש

כי לא ידח ממנו נדח. ובתניא (ספ"ל"ט): **שבודאי** סופו לעשות תשובה בגלגול זה או בגלגול אחר כי לא ידח ממנו נדח...

והנני להעתיק בזה - כיון שאינו ספר מצוי - ל' עמק המלך (בתחלתו ש' תקוני התשובה ספ"ג) וז"ל: ועתה בנימ שמעו לי יראת ד' אלמדכם ואהבתו הק' עמנו בני א-ל חי, למה לו כולי האי לטרוח עצמו ברשעים האלו המכעיסים אותו בכל עת ובכל רגע,

ב' תשובות בדבר התשובה הא' כו' אע"פ שהם רשעים גמורים כו' ניצוצי קדושה בהם כו' שהם נצר מטעי כו' והיא חלק אלקה **היא נצחי** כו' והנשמות הם רושם אור עצמותו וכל (אולי צ"ל "דכל") הנופח מעצמותו הוא נופח כו' ועוד טעם שני מעשה ידי להתפאר כו' הק' הוא ומעשה ידיו **חיים וקיימים לעד ולעולמי עולמים ואי אפשר שתתבטל כו'...**

ויסוד לדברי כהנ"ל הוא בליקוטי הש"ס להאריז"ל מס' אבות, וז"ל: כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב כו' רק שזה יתקן עצמו בזמן מועט וזה בזמן מרובה אבל סופם הוא להמנות עם הצדיקים ומשום זה שהקב"ה כביכול מטריח את עצמו עם רשעים כאלו לתקנם כו' ולמה כן בשביל שהם נצר מטעי שהוא נצחי והם רושם אור עצמותו וכל הנופח מעצמו הוא נופח. עכ"ל.

דיוק בלשון המשנה

אגרות קודש ח"א, אגרת פ"ה

לפי המבואר בזה, הרי הבבא "ואלו שאין להם חלק לעוה"ב" - אינה בניגוד גמור לרישא דמתני' "כל ישראל יש להם חלק", כי ביחס לנשמתם הנה גם הנמנים באותם שאין להם חלק, גם הם נשמתם יש להם חלק לעוה"ב.

ובזה י"ל דיוק לשון המשנה "כל ישראל יש כו' ואלו שאין להם כו'" - אף שביטוי הרגיל בכגון זה במשנה, והוא לשון קצרה, הוא: **כל כו' חוץ**.

...הטעם הוא שתיבת "חוץ" משמעותה חוץ ויוצא מן הכלל לגמרי, משא"כ הלשון ואלו כו'.

שאלות

- א. שרייב די סארט אידן וואס וועלען נישט האבן עוה"ב?
- ב. ווער זיינען די 3 מלכים און 4 הדיוטות וואס וועלען נישט האבן עוה"ב?
- ג. וואס איז דער מקור אז אלע וועלען יע האבן עוה"ב?
- ד. וואס איז דער ערשטע ביאור?
- ה. וואס איז דער צווייטע ביאור?
- ו. וואס איז דער דריטע ביאור?
- ז. וואס איז דער פערטע ביאור?
- ח. וואס איז דער פינפטע ביאור?
- ט. וואס זיינען די צוויי טעמים אז יעדער איד מוז האבן תח"ה?
- י. וואס איז דער דיוק אין לשון המשנה?